

ЗНАМЕНИТІ УКРАЇНЦІ

МАРІЯ ЗГУРСЬКА
ВІТАЛІЙ БАРДЕЦЬКИЙ

**КУЗЬМА
СКРЯБІН**

Харків
«Фоліо»
2021

ПЕРЕДМОВА

*Ми живем на своїх снах,
Ми не знаєм, що то страх.
Ми живем на своїх снах,
Біли хмари, то для нас.*

Андрій Кузьменко, відомий світу як Кузьма Скрябін, — талановитий український музикант «від Бога», який жив музикою й створював пісні, які наспівують і досі.

Його вплив на індустрію музики й культури України важко порівняти з чимось іншим. Він був кумиром мільйонів українців і незаперечним авторитетом: співак, композитор, письменник, продюсер, актор і багаторічний лідер гурту «Скрябін». Він запам'ятовся своїм шанувальникам неймовірним гумором, божевільними ідеями та відкритим серцем...

Пісні «Скрябіна» слухали по всій Україні, концерти гурту проходили з незмінним аншлагом навіть у тих місцях, де організатори не могли собі дозволити заплатити високий гонорар. При всенародній популярності Кузьма відрізнявся невисокими вимогами в райдері¹, скоріше, навпаки, — був людиною скромною, але напрочуд талановитою.

Знайомі згадують музиканта як високого чоловіка з неслухняними волоссям, загадковою усмішкою й вогнем в очах,

¹ Райдер (від *англ.* ride — поїздка, їхати) — список вимог, що пред'являє артист (або група) організаторам гастрольних виступів. Фактично, це перерахування умов, яких потребують артисти до, під час і після виступу.

що мав власний стиль в музиці, в якому творив упродовж усього життя. У текстах його пісень дуже багато асоціативних рядів, метафор і глибокого філософського сенсу.

Життя Кузьми — яскравий приклад того, як домогтися слави з «нуля», як втілити мрію й повірити в себе, коли ніхто не вірить; і як зануритися в любов до музики з головою, почувши лише одну пісню.

У чому коріння успіху й популярності Кузьми? Напевно, занадто просто було б вважати його тільки співаком, композитором, продюсером або письменником. Він став легендою ще за життя. Автокатастрофа потрясла усіх, і смерть лише увічнила цю славу.

Таких, як він, — одиниці. Справжній, щирий.

Кузьменко Андрій Вікторович (псевдонім «Кузьма») народився 17 серпня 1968 року в місті Самбір Львівської області, а загинув 2 лютого 2015 року в страшному ДТП поблизу населеного пункту Лозуватка на території Дніпропетровської області. Сьогодні йому могло бути 51, а Україна могла б слухати все нові й нові пісні культового артиста. Але музика була далеко не єдиним його талантом.

Ким ще був Кузьма і кого ми втратили?

МУЗИКАНТ

*То голос,
То мій голос,
Тільки голос,
Просто голос.*

Про його життя та досягнення як музиканта можна говорити дуже багато. Він же був занадто жадібним до життя у всіх його проявах, до творчості, до волі, він зневажав всілякі умовності, кордони та рамки, нетерпляче перетинав їх, роблячи те, що вважав правильним та доцільним. Всебічно обдарована й щира, справжня людина Епохи Відродження.

Початок

Його захоплення музикою почалося ще змалку, з сім'ї, де Андрій був єдиною дитиною. За словами самого Кузьми, з дитинства він був «козирним чуваком». Його мама була вчителем музики, а тато інженером. Сім'я жила в Новому Роздолі, де мешкала його бабуся Марія Григорівна. Пізніше, після переїздів, він жив у бабусі влітку.

Сам Кузьма з усмішкою пригадував в інтерв'ю, що в босяноному дитинстві мріяв стати водієм сміттєвоза або дальнобійником. Він вважав, що це романтична професія. Цілий день крутив кермо від старого автомобіля. Навіть маршрути на карті малював. Ця любов до коліс і великих авто пізніше трансформувалася в пристрасть до автомобілів, яка супроводжувала Кузьму весь цей час, що б не відбувалося в його житті.

У різний час Андрій вів три телевізійні програми, в яких, так чи інакше, були присутні автомобілі, написав книгу про свої перші пригоди за кермом і неодноразово давав інтерв'ю про захоплення чотириколісною (і не тільки) технікою. Андрій Кузьменко багато подорожував і займався спортом. Він навіть був майстром спорту з біатлону.

Але саме музика стала його життям. Саме в цій сфері він прославився найбільше.

Мати, Ольга Михайлівна Кузьменко (1947 р. н.), була талановитою, обдарованою до мистецтва людиною. Вона беззмінно працювала викладачем музики, була ентузіасткою своєї справи: ще коли вчилася в Дрогобицькому педінституті, їздила по віддалених селах з магнітофоном і там записувала народні пісні, прислів'я, збирала фольклор, робила етнографічні замальовки на музичну тему. Пізніше, вже на початку 1990-х, після поїздки до Вільнюса, вона захопилася народною керамікою, зацікавила цим усю родину. Батько Андрія — Віктор Кузьмич Кузьменко (1942 р.н.) — все життя пропрацювавши на хімічних підприємствах інженером, удосконалив технологію. І Кузьменки почали робити й продавати розмальовані дзвіночки з глини, які були дуже модними подарунками. Це допомогло пережити кризу «голодних дев'яностих».

Також Ольга Кузьменко створила дитячий колектив — осередок юних талантів, ці діти співали народні та обрядові пісні. Поряд з такою мамою Андрійко поволі переймався музичними гармоніями, з дитинства в хлопчика були абсолютний слух та здібності до музики, а на додачу — непосидючість і бажання бути не таким, як усі.

Мати згадує: «Андрію було два роки. Я вирізала з картону електрогітару, причепила стрічку. Він приходив в ясла, і щоб

він не плакав, я на нього гітару одягала, і він починав співати: «Червону руту не шукай вечорами». А на публіку Кузьма вперше вийшов у віці трьох років і прочитав вірш на святі в дитячому садку.

Він намагався успішно долати перешкоди. Щоденні тренування даються дуже складно, але вони насправді важливі для майбутнього на великій сцені. Непосидючість компенсувала-ся впертістю й завзятістю, завдяки яким Андрій закінчив музичну школу по класу фортепіано. Але частенько згадував, як з першого класу мати «гумовою тапочкою заганяла» його в музичну школу.

Своїй матері Андрій Кузьменко присвятив пісню «Мамо», яку написав у 2012 році. А коли вона вийшла на пенсію, син записав їй в подарунок альбом «Еутерпа». Там професійні музиканти та її колежанки, викладачі музики, разом з Андрієм, заспівали народні галицькі пісні.

*Я завжди мріяв написати пісню про маму,
Але різні поети всі слова вже сказали.
І я не хотів повторити когось із них.
Я біля своєї мами буду завжди маленьким
І, як тільки покличе, прибіжу скоренько,
Тому я їй і написав ці слова, як міг.*

*Мам, ти мене вибач, що я став дорослий,
І вже минула сорок третя осінь,
Як я побачив перший раз свій дім.*

*Я може трохи пізно став її розуміти
І не часто дарував на день народження квіти.*

*І були часи, коли я тижнями їй не дзвонив.
І кожен раз, коли вона мене обіймає
І разом із татком все про внучку питає —
Я з радості плачу, що маю живих батьків.*

Першим яскравим поштовхом до меломанії була пісня *The Beatles* «Lady Madonna», яку Андрій почув на збірнику зарубіжної естради в 1979 році, коли йому було 10 років:

«Я не знав, що її виконують Бітли, я прочитав назву на конверті значно пізніше. Мене здивувало інше: наскільки простою виявилася музика і наскільки сильно вона “вставляла”. Я зробив електрогітару, правда, несправжню, з фанери, розмалював, як повинно бути, і почав лабати на ній... Зігравши цю мелодію на своєму піаніно, я відчув такий душевний підйом, що почав придумувати мелодії сам. Я переконався в тому, що кожен може придумати щось таке, що зрозуміють тисячі, мільйони людей. І це досить важко з технічної точки зору — потрібно тільки вкласти душу і мозки».

Андрій міг оцінити не тільки музичні рядки великих британців, але й зміст. У 1980-ті, коли Андрій перейшов у восьмий клас, родина переїхала в Новояворівськ, де мати влаштувалася викладачем гри на фортепіано в музичну школу, а Андрій пішов до школи № 1 з поглибленим вивченням англійської мови. Крім рідної української, Андрій чудово знав англійську, польську та російську мови.

Як часто буває з обдарованими дітьми, Андрій встигав одначасно вивчати англійську в школі, успішно освоювати інші предмети, займатися у спортивній школі (кандидат у майстри спорту з біатлону), грати у волейбол і займатися плаванням, ще й до того здавати іспити та академконцерти в «музикалці».

Його не зламали складнощі і труднощі, і навіть бойкот, який оголосила шкільна вчителька, яка образилася на те, що Андрій вибрав важливий іспит в музичній школі замість шкільного музичного свята.

*Багато-гато років, як я був дуже малий,
Всі риби жили в небі, а дерева в воді.
А я ходив до школи на високій горі,
І люди були добрі, я був дуже малий.*

*Багато-гато часу і немало вина,
Старі сухі дерева догоріли дотла.
Нема кого питати, де я маю піти,
Не хочуть говорити мої мудрі птахи.*

У школі Андрій Кузьменко сидів на першій парті. Ретельно писав неправильні дієслова й пригинався, коли однокласниці з задніх парт нічого не бачили з-за його міцних плечей і кучерявою шевелюри... Він був улюбленцем школи. Навчався на «відмінно» й мріяв стати музикантом. Захоплювався музикою *disco (Boney M.)*, проте не відвідував дискотеки й танці, а сидів вдома і «затирав» свої платівки. У 1980-ті він відкрив для себе те, що зайняло важливе місце в його житті: польське радіо й телебачення.

У 1983 році Андрій почув на польському радіо передачу «Вся ця доля», де звучав шотландський гурт *The Exploited*, який захопив його й змусив полюбити панк-рок-музику. Ця музика зробила з Кузьми зовсім іншу людину. Він почав танцювати, ходити на дискотеки і популяризувати панк серед молоді. Потім Андрій створив свій панк-гурт, який виступав на шкільних

дискотеках — «Ланцюгова реакція». Для репетицій гурт використовував актовий зал школи, де навчався Андрій.

Гурт грав на танцях та дискотеках, тоді було дуже модним, коли танцювали під «живу» музику. Співали українською, англійською та російською мовами, Кузьма мав шалену популярність у школі, граючи на дискотеках. А сам Кузьма весь час говорив: «Ми не були панками, ми панкували!»

Граючи панк-рок, Кузьма поступово захоплюється стилем «ню-романтик» — *Depeche Mode, The Cure, Alphaville, Ultravox*.

Сам Кузьма говорить: «Я почав грати в групі ще зі школи. У нас було модно проводити дискотеки під «живу» музику. Спочатку виконували чужі пісні, потім стали придумувати свої. А мої найперші твори з'явилися, коли мама змушувала мене грати на піаніно етюди. Вона ставила переді мною коробок сірників, і після кожного зіграного твору я повинен був виймати сірник. До тих пір, поки коробка не спорожніє. Потім я став хитрувати і від нудьги імпровізувати. И понеслось...»

Щодо імпровізацій існує кумедна історія про перший корисний контакт Андрія Кузьменка з «великим шоу-бізом», ще в босоногому дитинстві. Практично кожного літа батьки вивозили хлопчика на море. А коли Андрію було 10 років, його батька як передовика виробництва нагородили сімейною путівкою в Болгарію, на Золоті Піски. Цей курорт був модним місцем, де відпочивала музична й кінобогема, зокрема відомий режисер Микита Михалков, з яким познайомилася сім'я Кузьменко. Михалков попросив батьків Андрія доглянути за своїм сином Степаном (він був на рік молодший за Андрія), бо час режисера був розписаний від інтерв'ю до інтерв'ю, він був дуже зайнятий, а асистенти щось наплутали, з дитиною

посидіти було нікому. Батьки погодилися. Так Кузьма вперше налагодив творчі зв'язки.

Тоді ж Андрій за допомогою родини Михалкових заробив свої перші гроші — 10 марок, він подавав разом з львів'янином Сергієм Малаховим тенісні м'ячики Микиті Михалкову. На цей гонорар діти купили собі «кіндер-сюрпризи», котрих раніше не тільки не куштували, а й в очі не бачили.

У 1985 році Андрій закінчив школу. Треба було вибирати, куди йти вчитися далі. Попри сподівання батьків, що син стане медиком, Андрій хоч визнавав їхню правоту, але не покидав думки про творчість.

Збираючись стати лікарем-неврологом, Андрій готує документи на вступ до Львівського медінституту. Але не поступає, бо навіть здолавши великий конкурс, з'ясовує, що потрібно дати великого хабаря. Не розгубившись, Андрій пішов вчитися в ПТУ на тинькаря, і навіть отримував стипендію — 90 рублів.

Потім він таки вступив до медичного університету на факультет стоматології, правда в Петрозаводську. А там у вільний час, якого у студентів-медиків дуже небагато, займається музикою. У 1986 році знайомиться з гітаристом Володимиром Шкондою, з яким вони спершу тільки слухали музику, а пізніше почали її грати, і створює з ним студентський музичний гурт, який сам пізніше називав першим етапом появи «Скрябіна». Володя був гітаристом, Кузьма грав на піаніно. Хлопці мали шалений успіх на всіх «капусниках» і «сейшенах».

І навіть призов до армії після закінчення першого курсу медінституту (в Росію, у місто Калінін) не зруйнував його музичні мрії. В армії, де він служить протягом 1986—1987 рр., юнаку, мабуть, подобалося — він легко сходився людьми

й знайшов там нових друзів. Треба сказати, що його завжди оточували й підтримували друзі.

Кузьма пізніше говорив, що служити було не нудно, з ним в армії постійно траплялися якийсь пригоди. Одного разу, коли він застудився, потрапив у шпиталь. А там подивилися, що то медик, і замість першого курсу випадково прочитали в документах «четвертий». Взяли допомагати на операціях. Було складно, але Кузьма цей виклик прийняв, так його й не «розкусили».

В армії Андрій також навчився водити машину. Це стало початком його другого після музики захоплення — водіння, він знався на машинах як профі, міг налагодити, віртуозно водити, авто слухалися його й мало не муркотіли під його руками як кошенята.

Після повернення з армії у 1987 році, за наполяганням і сприянням батьків, Андрій перевівся в медичний інститут у Львові (тепер Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького) на факультет стоматології, однак стоматологія була Андрію не цікава. Андрій не припиняв займатися музикою: «Я навіть на перші курси інституту ходив з нормальною панківської зачіскою і ховав це все під бейсболкою» — говорив якось він, згадуючи ті часи.

У 1987 році він написав пісні «Lucky Now», «Brother», «Та то вже є».

Більшість пісень писав англійською мовою, а потім, за необхідності, їх перекладали українською. Пізніше Кузьма говорив, що чомусь їм тоді здавалося, що так набагато простіше створити справжній хіт. Лише другий магнітоальбом¹ був написаний одразу українською.

¹ Магнітоальбом (від магнітофонний альбом) — музичний альбом, аматорськи або професійно випущений на магнітофонній стрічці.

Музикант пригадує, як це все було: «Ми в школі співали на танцях. І незалежно створювали свою “Ланцюгову реакцію”. Ми займалися у другу зміну. І друга зміна практично не мала можливості проводити уроки, тому що у нас замість колонок були так звані “матюкальники”, які висіли на стовпах. Коли до них підключали гітару, вона давала такий страшний звук, як з відра. Для панків це була просто фантастика! До цього ж до колонки був підключений і вокал. Це був 1987 год...»

У 1988 році гурт «Наша контора» заснував андеграундну студію «Спати» (назва якої, на думку Андрія, розшифровувалося як «Студія патологічної тиші»), куди вступили Кузьма і Ігор Яцишин, які разом продовжували грати хардкор-панк у «Ланцюговій реакції» та гурті «Наша контора».

*Поки ше тверді цвяхи,
Поки ше слабі руки,
Смійтеся собі жахи,
Дихайте собі суки.*

*Бо то майже останній ваш день,
Майже...*

*Добрий ше, майже,
Вільний вже, майже,
Добрий, ше майже,
Вільний, вже майже...*

Незабаром Кузьма був залучений у гуртах «Асоціація Джентльмени», «УКЗ», «Труна», «Death Time Boys», «Реанімація». Він грав на гітарі, співав, був одночасно автором музики,

ЗМІСТ

ТОЙ, ХТО НАЗАВЖДИ БУДЕ У СЕРЦЯХ (автор <i>М. Згурська</i>) . . .	3
Передмова	5
Музикант	7
Телеведучий і актор	38
Продюсер	47
Письменник і читач	58
Політик	64
Громадський діяч	68
Чоловік і тато	71
Той, хто назавжди буде у серцях	73
МИ, ДОРОГИ І КУЗЬМА (автор <i>В. Бардецький</i>)	77
Зупинка на замовлення	82
Кузьма Скрябін «Я, Паштет і армія» (Уривки)	87
Зупинка Новояворівськ	95
Зупинки Львів, Запоріжжя, Берлін	100
Зупинка Київ	108
Зупинка кінцева (наразі)	121